

Vitnyédyné álma

Az autóbusz letett s én iránytvesztetten, törődötten vágtam neki az első fénynek, melyet a sötét estében megpillantottam. Egy korcsma volt; kertje alatt hömpölygött a megáradt Maros.

Szállást kértem.

Vitnyédy doktornéhoz utasítottak. Neve ismerősen csengett — bizakodva dagasztottam a sarat háza felé.

Iszonyú sötétség, sár, kutyaszó, didergető éjszaka... Éhség és kimerültség s a világ mostohaságának, Erdély elhagyottságának átérzése egy Maros menti, sárba fült faluban... 1945 őszén jártunk; most egy éve itt, Észak-Erdély kapujában, tombolt a legvadabb háború; úton-útfélen romházak, katonasírok, tankromok. S az emberek még mindig úgy óvakodnak el egymás mellett országúton, falu piacán, mintha veszett kutyát kerülgetnének...

Végre megtaláltam a Vitnyédy portát s bezörgettem.

Némi huza-vona, körülményes bemutatkozás és enyhe családfakutatás árán nemsokára egy szarvasagancsos előszobában találtam magam, szemtől szembe a ház asszonyával.

— Hadd lássam hát, milyen ember lett magából! — állított Vitnyédyné a belső szobából kiáradó fény elé, miközben ő a homályban maradt. Csak szikár, csontos alakja, magasra fésült, dús ezüsthaja, keménycsontú orra és erőteljes állkapcsa sejtette a hajdani delnőt, aki tán grófokkal és bárókkal táncolt a megyebálakon. — Hadd lássam — folytatta —, kit választottam vőmül ezelőtt harminc esztendővel Kolozson, ahol együtt fürdőztünk az édesanyjával.

— Hogy-hogy? — lepődtem meg, de mindjárt meg is bántam, mert hirtelen bennem is derengeni kezdett valami, tán egy „infáns-szerelem” emléke, melyet oly mélyre sülyesztett a lélekben az idő, a sok környezetváltozás, hányattatás...

De már bent is voltam abban a szobában, melynek kiszűrődő fényében ez a különös szembesülés éppen hogy lezajlott, s körülnéztem a mennyezet közepéről függő régi, bronz mintákkal ékes petróleumlámpa sugárkörében.

A lámpa alatt terített asztal: rajta két csésze, néhány tányér, kenyér, szalonna s valami déli maradéknak tetsző ennivaló. A falon egy délceg, magyar ruhás férfi nagyított fényképe, körülötte hervadt virágok és keskeny gyászszalag. Nagy pohárszék, empíre komód és vitrin, egy fekhely, mely előtt jegesmedve tátogatja vörös torkát... Mintha mindezt, ugyanebben az összeállításban, láttam volna más otthonokban is, húsz-harminc évnek előtte, amikor még ezek a dolgok az úri életmód és biztonságos polgári állandóság jelvényeinek számítottak. Hogy manapság mit érnek s mit képviselnek — nem volt időm felmérni, mert a tágas ebédlőszoba leghomályosabb pontján, a kemencéhez támaszkodva, észrevettem egy magas termetű, fiatalos nőalakot. Búbájosan mosolygott, de kezét háta mögött tartotta.

Már-már feléje indultam, hogy bemutatkozzam, amikor Vitnyédyné megragadta a kezemet s maga vitt eléje.

— A menyasszonya! — mondta s borzongatóan felkacagott. — Vilmuska, adjon szépen kezét! Ez az úr a maga vőlegénye!

A kemencét támasztó nő idegesen összerázkódott, majd inyét vicsorogva megmutatta s elkezdett viháncolni, mintha a talpát csiklandoznák. Egy pillanatra kezemben éreztem nyirkos ujjait.

— Most pedig menjen szépen a konyhába és hozzon egy terítéket a völegényének. Mutassa meg, milyen ügyes nagylányom van nekem!

A vörös arcború, fehér szempillájú, tenyeres-talpas leány elszakadt a kályhától s kuncogva, nyihorászva kivonult a homályba.

— Ezen is túlestünk! — telepedett le Vitnyédyné s engem is hellyel kínált. — Bizony, szegényke beteg! Akkor, amikor Kolozsón együtt játszottak volt a homokban, még semmi baja nem volt. Aztán 16-ban, meneküléskor, lezuhant a vágató kocsirol... A fejére esett. Még beszélni is elfelejtett. Voltunk vele Bécsben is, a legkitűnőbb gyermekgyógyásznál — senki se tudott rajta segíteni. A Gondviselés úgy akarta, hogy a lelkem örökre az anyja mellett maradjon. Szellemi fejlődése megállt azon a fokon, ahol akkor volt, amikor az a szerencsétlenség történt vele. Vilmuska ma is hároméves! A többiek, szépek, egészségesek, látja, mind itthagyták öreg anyjukat! A fiam hadbíró százados volt — ki tudja él-e még? 44 őszén adott utoljára hírt magáról. A két kisebb leány Magyarországon. Ez maradt meg nekem — de milyen áron! — s nehéz sóhajtással zárta be. Majd kisvártatva hátranyúlt s a komód tetejéről vaskos fényképalbumot vett le, egy helyen felütötte s elém tette.

A kép, melyen mutatóujja megpihent, két kisgyermeket ábrázolt: a leányka játékvédret lóbált a jobbójában, balja egy fehér szalmakalapos kislány kezébe fogta, kinek ostor volt a másik kezében. Magunkra ismertem, az „infáns-jegyespárra”, s elfacsarodott a szívem. De talán fölöslegesen: hátha magasabb hatalom rendeléséből nem adatott meg neki, hogy *felmentként* vegyen részt e gyászos élet dolgaiban! Nem volnék-e én is boldogabb, ha nem mint tudatos felnőtt kellene érzékelnem a világ bántságait, s ha a jelenségeket úgy nézném, mint ő, a gyermeki értetlenség és viháncoló csodálkozás rózsás ösködéből?

Az ajtó halkán nyikordult s Vilmuska betopogott, kezében tálca, tányér és csupor — de mintha egy idomított, szelíd állat tevékenykedett volna.

Az anyja leültette velem szemben. Kínált s én falatozni kezdtem. Azonban Vilmuska semmi ételhez nem nyúlt, csak eszelős epekedéssel nézett-nézett én-rám s néha felvinnyogott. Majd hirtelen odakapott a tányéromhoz s tartalmát gyermektegnél játékszíggal az asztalra borította.

— Szégyellje meg magát! — kiáltott rá Vitnyédyné s ajtót mutatott. — Vilmuska lesunyit fővel kullogott ki a homályba. — Néha még én se bírok vele. Megszállja az ördög. Dührohamai vannak szegénykének, be kell hogy zárjam a fűszekrényembe...

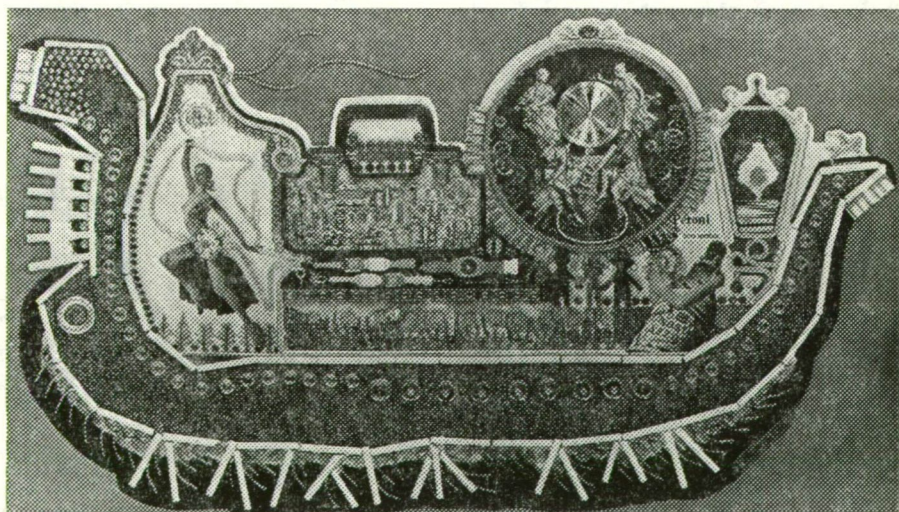
(S ezzel a nővel kell most nekem éjszakáznom egy fedél alatt!)

De semmi baj sem történt. Az éjszakát mély álomban töltöttem egy színes üvegű verandán, bársonykeretű családi képek és 1910 tájáról való vadásztrófeák alatt.

Reggel harangszóra ébredtem. Pilláimról furcsa álom röppent el — utána-kaptam s elfogtam: Vitnyédynével óriási virágok közt jártam, pipacs- és nőszirmoszerű csodák közt, omlatag kőfalú, régi kertben — de mihelyt hozzájuk értem, szirmuk porráomlott, megsemmisült, s döbbenet kellett tudomásul vennem: üvegből valók, művirágok...

Anyám és Vitnyédyné fűstbement tervét gyermekeik egybekeléséről mi jelképezhetné találójában, mint ez az álom?... Persze, jelenthetett valami mélyebbet, közösségibbet is, apáink és anyáink vágyainak és sok mindennek porrá omlásáról, amiben bíztak és reménykedtek oly sok éven át... Az álom, bármit jelentett, szép volt, ha mégoly fájdalmas is; megülte szívemet, gyökeret eresztett.

Gyors cihelődés után így indultam el, hogy a reggeli autóbust el ne késsem. Vitnyédyné a kerti úton át, eltemetett rózsatövek közt a kapuig kísért. A szíves fogadtatást, szállást még volt erőm elérzékenyedés nélkül megköszönni. De aztán — amikor az alacsony, foghíjas léckerítés mentén haladva, a házra visszanéztem, a ködön át megpillantottam egy ablakot. Vastag, durván tákolt vasrácsa régi tömlőcökére emlékeztetett, s belülről ujjatlan hálóingből kinyúló sovány, fehér kéz markolta-rángatta reménytelenül; és vinnyogó, nyüszítő hang hallatszott, majd összefüggő jajveszékélés — de már akkor eltörött az én mécesem is. És „menyasszonyomnak” könnyhullatva integettem búcsút, amíg látható volt a ház, s az a durva rács . . . De könnyörgő sikoltozása még sokáig kísért a ködben.

HEMMERT JÁNOS: VELENCEI PIAC